

NAŠA SLOGA

POUČNI, GOSPODARSKI I POLITIČNI LIST.

„Slogom rastu male stvari, a nezloga sve pokvari“ Nar. Posl.

Izlazi svaki 1. i 16. dan mjeseca.

UREDNIČTVO I ODPRVNIČTVO

nalazi se

Tipografija Fighi di C. Agati, via della Zonta, N. 7.

Pisma se šalju platjeno poštarske. Vjesti, dopisi i drugi spis štampaju se ili u listu ili u izdaku, naime prema svojoj vrijednosti i smiru orga Lista. Nepodpisani se dopisi neupotrebljavaju. Osobna napadanja i čisto sukromne stvari neunajdu mjesta u ovom Listu. Priložena se pisma (isključujući po 6 novč. svaki redak. Uglasi od 8 redaka stoje 60 novč., a svaki redak svrhu 6 novč.); u slučaju opetovanja po što se pogodo oglasnik i odpravnichtvo. Dopisi se vraćaju. Uredništvo i odpravnichtvo, osim izvanrednih slučajeva, nedopisuju, nego putem svojih Zlatarnice.

Predplata se poštarnom stoji 2 for., a seljako samo 1 for. za cijelu godinu. Razmorno 1 for., a seljako 60 novč. za pol godinu. Izvan Carstva nije poštarnina. Uđe se najjeftinije 3 seljake za 1 for. da im list šalje svim ukupno po jednina svojom i imenom, davat čemo za 70 novč. na godinu stakomu. Nosi se šalju kroz poštarska *Vanzemlichen*. Ima, prozimo i najblizu Postu talja jasno označiti. Komu List neželjno za vrijeme, neko to javi odpravnichtva u otvorenu pisanu, za koje se naplaća nikakva poštarnina, pisar izvana *Reklamacija*. Liko List prima i diži, ako je pošto, ga i plaća.

Zagajivanje Krasa.

Narod je otac, a zemlja majka naša. Ako zaboravimo dobre navade i običaje naših starijih, ako zapustimo jezik svojih otaca, postat ćemo, što se reče, bastardi, šarenjaci, kupa ljudi, koje je moć liti ovamo i onamo, divljaci koji nikakove basline neimaju. Zato nam je braniti Hrvatsko, gdje ga još koliko ima, zato nam ga je buditi, gdje je zaspalo.

Ako sjećemo sume bez razloga, ogoliti će brda, preko njih vijati će po volji vjetrovi i ljevat pljuski, izroditi će se zemlja, pokvariti će se zrak, nastati će suše i slaba ljeta; težak će ginuti od bolesti i glada. To je sudnji dan, koj čeka svako selo, svaku zemlju, svaku državu, koja nerazložno gospodari s onim, što joj je dobar Bog dao. Da taj sudnji dan neodolje, pametni ljudi govore i uče: Čuvajte sume, gdje jik imate, sjećite jih razlogom, a gdje je zemlja gola, tu sadite i nastojte, da se gaj zagaji, da opet suma naraste, pak će bolje biti.

Čuli smo reći: „Za mojih zubi još ću kako tako prezivili, a koji za menom dođe, neka pazi.“ Svaki, koj tako misli, krivac je pred postenim obrazom ljudskim i gresnik pred Bogom. Oni koji za vami dodju, jesu vaša djeca, stvorovi kojim ste život dali. Vi ste od svojih starijih dobili dobre luge i plodna polja; ako ste pošteni, morate to povećano i poboljšano svojoj djeci zapustiti, a ne sve unistiti, kako da su se toliki vrzali po svojoj božjoj zemlji raztresli.

Pojedinac čovjek malo može učiniti. Njegov trud i muku lahko drugi zli u ništa obrate. A sdruženih više ljudi mnogo bi moglo učiniti. Ali žalibože

mi još ne pojmimo toga, zato do Bratovštine nije nikakove udružbe kod nas. Pojedinec svak za svoje još nešto nastoje, a za skupno nije nas brig. Kakov god siromnih razkrči i posij i posadi i svojom se mukom obrani. A cijelo obćine više godinalh nikakove poboljšice ne uvedu na obćinskih pašnjacih, ni na krasah, nego još ono malo skupnoga raztoče i zaprave.

U ovoj strani cesarstva puno se je toga napisalo o zagajivanju krasa. Negdje se je nešto i učinilo, ali nikad i nigdje nije se pokušalo onako dušom i tjealom k pošlu se dati, nit se toga neće učiniti, dokle sami nepokažemo, da je skranje vrijeme.

Da se očuvaju gajevi i mladi nasade, morno bi šumski zakon oštrije biti. Tko unistuje goru, taj unistuje život budućim koljenom ljudskim, toga treba brez milosti kazniti.

Svaki na svojem još prilično čuva, i tu neimamo ništa prigovoriti. Samo nam je to spomenuti, da bi zemlja i država morala darove dieliti za dobre nasade, za lijepe gaje, i za svako dobro uređeno gospodarstvo. To bi ljude pobudilo na još veću marljivost.

Obćine dosad ništa nećine. Govorimo ništa, jer što koristi desetak murvicah posaditi, a tisuće bukavah posjeći. Obćine bi morale svake godine odlučiti nešto novea i nešto rabote, pak na priliku različitimj stabilu obsuditi puteve, nasaditi mjesta oko crkve i manje brezuljke druguda. Koje su tako sretnice, neimaju nego male adicionalne, morale bi bas u to ime nešto nametnuti i po duši u korist okrenuti.

Novije vreme doneslo je sobom, da se svako ćeljadu može po volji zeniti. Pravo je, da se ljudsko koljeno umnaža, jer još ima kuda živiti, ali nije pravo, da se u dosta napućenoj obćini

ukmeti goloruk čovjek koj napuni polsela djece, a za ništa nije povećao obćinskoga imetka. Takovi bi morali pokazati, da su stogod zasadili, izkrčili, oplemenili; morali bi dokazati da su pripravili nešto svomu porodu, pak onda neka se žene u ime božje. Mi bismo još jednu izmislili. Svaki ima nešto novea, kad se ženi. Dakle svaki mladi par morao bi u posebnu kasu dati dve, tri forinte, ili zalog za dve, tri rabote, a ti novei i to djelo, neka bi se obrutilo za pošumljenje po golih brdah i grićevah u gori. Ali lih novčeah nebi smjele dijete pojesti.

Najveću pomoć imalo bi dati cesarstvo samo. Sve veće plise i krase morale bi se pošumliti na državni trošak. Pače nekoje velike krase, koje služe samo za pašnjake, morala bi država odkupiti, pak neka njoj budu uz pogodibu, da jih zabrani i šumom zoagnice.

U Istri imamo gospodarsko društvo. Moguće je, da ono mnogo dobra učini u nekih stranah Istre, ali u drugim stranah ni nezna se za njega. I tu bi se moglo malo pametnije raditi; dobar savjet i liop primjer mi bismo i od Taljana rado vidili, jer onaj je pravi prijatelj puku, koji mu je dobar učitelj, zovi se on kako mu drago.

U svakom kotaru trebalo bi, da je jedno gospodarstvo društvo za onaj kraj. Najljepše takovo društvo moglo bi biti u Volovskom kotaru. Tamo je više ljudi, koji su se učili šumarske stvari i koji bi mogli liop spomen ostaviti u puku, gdje jim je odučeno živiti. Tamo je dosta rodoljubivih učiteljah i svećenikah, koji bi mogli biti velika pomoć takovoj stvari.

Kad bismo imali takovih društvah, mogli bismo svaki čas vapiti u Beč, da nam daju pomoći u novcih, u sjemeni, u stabilh. Ako bi dali, došlo bi

dobro; ako nebi dali, onda bismo barem znali, da nije naša krivnja i da smo ni svoju dužnost učinili. A ovako nikoga ne smijemo kriviti, nego samih sebe.

Što bi se sadilo? To je lahko odgovoriti. Valja pomisliti samo na to, da nas je mnogo, i da neimamo banatsku zemlju. Krumpir, pšenica, turčinja sočivo, koje na našoj zemlji priraste, nemože nas svih hraniti. Dakle treba saditi takova stabla, da možemo čim veću korist imati. Nije sva Istra za jednu vrst prikladna. Toplije strane i prisojji najbolji su za ulju i murvu (dudu); zakloni za kostanj, brezuljci blizu gorovitih predjelah za vočke (žir); puste gričevite visine zasade se arišem ili drugom crnogoricom.

Reći će škogod: „Au brate, neustraši nas: kada bismo mi od toga sifi bili?“ Ali vam je odgovor, da se tomu neće sto ni pedeset godinalh. Da danas zasadiš krušku i jabuku, do pet, šest godinalh imao biš liopa ploda i mogao biš se odmoriti pod hladom svoga truda. Istra bi mogla tim obogatiti, a ne samo hraniti se.

Da je na našu i da svi pojme naše želje, mi bismo ustrojili za Istru politično društvo, koje bi vas život puka za jednim ciljem vodilo. Nebi to bilo društvo, koje više od danas do sutra, već koje bi neumorno za tim išlo, da se popravi, što se je sakrivilo. To bi društvo i ob ovih stvarih nastojalo o kojih danas pišemo. Kruha pribaviti puku na pošteni način i primjerenim poslom: to je politika demokracije. A hrvatski puk naučiti, kako da u svojoj kući svoga kruha dobije, da zdrav žive, da veselo zapjeva, da slobodno diše, to je politika hrvatske pučke strane!

Osobito vi duhovni ljudi, koji mnogo ovaj list čitate, nemojte zaboraviti, da biste vi najviše mogli učiniti za

PODLISTAK.

RAZVOD ISTRJANSKI

(Dalje, vidl broj 5.)

I sudac Lupetin odgovarase, i vas komun labinski i plominski, i rekoše, da je istina i za ćia teli smutni i rubeži jesu ona gospoda razgledali i postavili pravi termen meju njima, da na ta kanton svete Trojice. I tako ondi komun labinski i plominski prikaza list, ki biše pisan na let Božih 1170 u kom se udražae, da jesu meju njima na prvih razvodih stvorili, da imaju bit sveta Trojica komunu šunberskomu, i da ju imaju obsluževat, i osvečevat, kako je od starih prišlo, i na ta kanton se staju tri termini od kunfina: labinski, plominski, šunberski. I gospodin knez i gospodin markoz, i vsa gospoda i deželani, kada jesu ališli na list, tako obradiše, i potvridiše, da se ima tako obdržat, kako je prvo od gospode tako narajeno, i listi potvrđeno. I tako iđoše gospodin knez i gospodin markoz i vsa gospoda

ćtuci ta list i jedno i druge strano naprid starci, kažuci po tom listu pravo razvod i termeni, i stara zlamjenja, i kamiki zakopani svojimi zlameni, i gromače, i tako ravno na Kožal breg, i tu čekahu župan Križman, i File, i vas komun od Kočura. I tu vsa gospoda počivahu, i gospodin Filip Macić govorase od strane gospode komun kočurskomu, da pokažu svoje pravice, i pisma, i pravice, i starce, ki znaju pravdu, i razvodi meju njima i komunom labinskim. I župan Križman pokazza list, ki biše pisan na tom bregu, kada i labinski i šunberski, na let Božih 1170, u kom se udražae, da se na tom bregu staju tri razvodi od kunfina: labinski, šunberski i kočurski. I tako ondi gospoda stvoridše zakopati jedan kamik, i postavidše on *) tri zlamjenja, kada su videli listi jedno i druge strane. I tako ondi obradiše, i vse njih stare listi potvridiše, vsakoj strani povratidše, i prepisaviše, sobi sluranidše, i jednoj i drugoj strani navestiše: da, ka koli stran bi pasla va dno, ali v noći prek teh razvod i termeni, ona stran zapada komun pane marku 1, soldini maloh 40, arabadije marke 3, i ka koli stran bi prestatvili ali odstavili te rečene termeni i

) BANI = na njega.

razvodi od kunfina, ona stran zapada pane marak 300, gospodinu knezu pazinskomu 100 marak, a toj gospodi 100 marak, a komunu, ki bi mirno obdržal 100 marak. I pisaše listi jednoj i drugoj strani jezikom latinskim i hrvatskim, a gospoda sobi sluranidše jezikom nemškim. I vsi ti komun iđoše veselo domov, da se tako na teh razvodih od kunfina sjelinidše, i tako stvoreno bi.

Od toga brega iđoše naprid komun labinski i kočurski, i starci pred njima po starcih termenoh, na put, ki gre na Brod, i tako ravno po stareh zlamenjah na malu gospodina Vilkena slugu od Lupoglava, tu na Brod, i tu čekahu župan Bobo Saladin, i Hrolac, i Mikula Vivot, i Valentin i vas komun *barbanski*; od *Sativanca* župan Ivan, i Urban, i vas komun. I tu vsa gospoda počivahu. I gospodin Filip Macić govorase od strani gospode: sneci i vas komun labinski! kako vam je danas govoreno, i ta drugi dan na početki teh razvod meju mojim gradom i Plominom i Krasanom, pokažite vaše pravice, ke imate ovd; a vi župane barbanski, i vas komun *Sativanca*, pokažite vaše pravice, ke imate ovd; a vi župane, i vas komun od *Kočura*, pokažite vaše pravice, ke imate ovd; i kako ste danas razumili na bregu kada su vam gospoda dali vsakoj strani pisma; zato pripravite vaše

starce, ki znaju pravdu i razvodi, i termeni pravo meju vami. I tako vsi ti komun odstupisa na stran, i velik čas svećaeše, i vsi rekoše, da se ovd staju pravi termeni i razvodi meju nami od kunfina, i ti starci jedno i druge strane pokazaze četire kamiki zakopane, da se neznajahu, dokle ih neodkopaeše, i bohu skupa vsaki svojimi zlamenjem, na ka zlamjenja pokazzo listi komun barbanski, po keh tuđe najđoše te kamiki, ki behu pisani na let Božih 1150 v keh se udražae, da se tu staju termeni i razvodi od kunfina, i tako se razlučahu. Najprvo sam knez i markoz *tehi čas*, ćtuci ga, i tako daso gospodinu Filipu Maciću da ga ćte pred vsu komunu i deželani, i pred vsimi temi komun, kadi počunjo: najprvo zgoru Raša voda velika, *Sativanca*, u onu stran do vode velike reke kočurske do tormona meju šunberskom i kočurim; z ovu stran od Broda zdolu vse vodi vrutku i Raša od jedne strane, i druge barbansko, obranjuci komunu labinskomu napajati živine do Raše, i na vrutku, ki izlajaju iz stran labinskoh; a no inako; a k Labinu od Raše i vrutak, vse labinsko, i tako ravno zdolu do mora, kada se staje Raša z morom. Odu ravno posredi mora, kako rubi od vode Raši isto, i tako ravno po bredi i na kanton crkve sv. Lovrenca v dragi, na

preporod našega puka. Zaludu izbori, zaludu slobodne uprave, zaludu zlatni grad i zraku, kad neimas ni kore suha hljeba, ni čaše hladne vode. Tu počima sve. To valja dobro pojmiti. Mnogo i mnogo crno pletivo, koje se oko čovjeka i naroda oplete, dolazi od siromaštva!!*)

Bugarsko knežtvo.

Naše popjevke spominju suznja Vladimira, kako je ljuto evilio u lammici kralja *bugarskoga*; *bugar-pjesma*, *bugar-kabanica*, crni *bugarine* mnogo puti se čuše pjevali. Bugari su puk, što živu tamo na iztok hrvatskim zemljama u prostranili i plodnih krajevih. Bugarina ima na milijune; a svojim govoru za teze prilieno po nasu.

Kad su još Grci Carigradom gospodili, Bugari su imali tvrdo kraljevstvo, i Carigrad samu tresao se je pred njimi. Ali malo po malo izgubili su bili i kraljevstvo. Kad je kasnije Turčin došao, oni Bugarski puci kao da su umrli. Turčin je gospodovao mačem a Grk perom; Turčin je mučio tielo, a Grk dušu bugarsku. Turci bijahu sudci i zapovjednici, a Grci popovi i biskupi, koji su u crkve bugarske tuđi jezik unesli. Bugarin je bio sužanj, nevoljnik, ako se nije poturčio. Svako ufanje, da će opet do slobode doći, bilo je izginulo. I u čeni ljudi već pisahu, da se ovaj puk više nemože razabrati.

Ali Bugarin ima u svojoj čudi nešto, što ga je spasilo. On je tvrde korenike, mudrij poljodjelac i dobre glave. Oni koji ralo i motiku rabe, dalje pozivu; lko mačem obilazi, mačem i pogiba. Nekoliko ljudi, koji su se osvjestili, počeli su pisati i učiti; Bugarin je dobrohno progledao i najprije se otresao Grka u duhovnih stvari. Da se Turčina otrese u posvetnih poslovih, trebalo mu je čekati na prijatelja, na osloboditelja.

Ono pred tri godine uzmutilo se je tursko cesarstvo. Ljudi su za pušku primili, da dobiju pravednije zakone i urednije uprave. Kad je carstvo dosta razklimano bilo, zakvaćio je Rus i Turčina premoćno, kako nikad nijedan.

Po pogodbah mira Rusa i Turčina, ima se podignuti Bugarsko knežtvo za prostranim medjanji od Timoka i Dunaja vode, do egejskoga i crnoga mora. Bugari će doduše još spoznavati turskoga sultana za prvoga gospodina i plaćati mu nešto na godinu, ali u drugom bili će posvema svoji. Uredili će si vojsku, skrojili zakone, pogradiili ceste, otvorili trgovine, prokopali prokope,

*) Drugi put gledati čemo, da so Stanaja prijatelj Statuta za gospodarstva kotarska društva. Vr.

podignuti škole, sve kako budu sami prenošli i izvoljili. Kako su marljiv i provrlian puk, oni će brzo ojačati i svoje nevolje zaboraviti. Turski kolac ni kopac neće više tamo gospodovati. Bugari će biti, što su oči bili; vidjen, bogat, slavan narod.

Tko bi to bio rekao pred tri godine!

Bugarin i Hrvat već se od nekada ljube. Od ovoga zapada hrvatskih zemaljah, mi vam se, čieni narode, radujemo i zelimo, da vam u dobri čas nova sloboda dodje!

DOPISI.

Sa otočica Sv. Marka pri otoku Krku dne 5. ožujka 1878.

"Zora puca bit će dan!" Ovim riječi počimljem ovaj moj dopis, jer što namih u njemu iztaknuti, ljeptinji riječi nebi ga mogao započeti: za zorum će bo doći sunce pravde i pred naša vrata. Na velegodnu viest, što ju doniosе naši domaći listovi, da će se od sad unapred čieniti i poštovati naš nilli hrvatski jezik pri e. k. mornarici, ter da će se naša momčad istim moći služiti u svakoj prigodi kako je to dosele činila njemačkim, držim za stalno, čuvši takvu veležvanu viest, da je svakomu pravomu rodoljubu zaigralo srec od radosti a navlastito Istarskim Hrvatima i miloj nasoj braći Dalmatinskim Hrvatima, jer je naša i njihova momčad, dika i ponos naše e. k. mornarice.

"Što je pravo, to je Bogu drago", voli naša poslovica. Bilo kako mu drago, iz ovog može svatko razabrati, kako Višji krugovi uvidjaju, da je došlo željno očekivano vrijeme, gdje valja dati svakomu narodu svoja prava, a odavna jur je ozvonilo onoj svim nam poznatoj: "Tko je jači, taj tlači!" Protivlad ovomu prilikom shodno iztaknuti u ovom dopisu koju iskrenu rič mojoj braći u Istri i Kvarnerskih otocih. Preduzimljem si najprvo zadatačom u kratko napomenuti kako se ovdje i ondje našim hrvatskim jezikom postupalo. Hrvatski jezik u Istri i na Kvarnerskih otocih glavni je jezik, jer ga i pučanstvo u mnogo i mnogo većem broju govori nego talijanskog i njemačkog; kako dakle od svih stranah jadikovke, da se za taj jezik malo mari u školi i u javnih uredih, a dapače od najnovijeg vremena proti istom vojuje se tako, da bi ga rada dušmani našeg naroda iz korena unistiti. Prvi borioce za slobodu hrvatskog jezika u Istri i na Otocih jesu pitomeci riečkoga i senjskoga Gimnazija; ućeć više godinah na istih zavodih uzplamtise žarom hrvatskoga domoljublja ter su isti pravi apostoli

hrvaštine ovdje i ondje i svakom sgodom, napitjuju svoju braću, što jim valja raditi, da tuđinac nepostane gospodarom, a oni robovi u svojoj kući. Naši dušmani dobro ti, brajme moj, poznaju ovu rodoljubivu gospodu, a kako ju nebi poznavali kad su njihova imena ubilježena u tako zvanog *crnoj knjizi*, te koga u nju upišu, taj ti je od njih nazvan Rusom, Grkom, smutljivcem, buntnikim, lazeem, hincem itd.

Dušmani naši znaju u svakoj sgodi paklenim svojim jezikom očernjavati pred našim milokrvnim narodom svetinju našeg hrvatskog jezika, znaju ti, brajme moj, pogrdno rovariti, samo da podkopaju ugled onih osoba koje svuda i svagdje zagovaraju i odrešito brane interese hrvatskog naroda. Malena četica ovih domorodcah, trun je u oku našim dušmanom, a svake godine ta se četica umnožava i umnožavat će se, ako Bog da na diku i ponos našega naroda, probudjujeć iz duševnoga sna naš potlačeni narod.

Kako se dušmani naši plaše naše sloge i bratinstva, navodim ovo što imadoh priliku čuti tiemu mnogo vremena i to baš u jednom gradu. "La maledettissima razza dei Croati va giornalmente moltiplicandosi e se lasciamo andarli di questo tratto in breve tempo perderemo su loro la nostra influenza." Ovo je dosta jasan dokaz kako se naši neprijatelji žestoko bore, da naš tužan narod ostane i unapred njihovim rohom i kravom mužarom, riečju, oni nastoje iz petnih zilah, da svnku dobru nakanu borioeah osujete. Od najnovijeg vremena, odkad bi stvoreni novi školski zakon, škole kod nas u Istri na mjesto da sire prosvjetu i napredak, budi mi slobodno reći, sire glupost i neznanstvo. Nek se tomu nitko ne čudi, jer kako nam škole mogu biti korisne po narod, kad je država velik upliv dala obćinam nad pučkimi školam, a većina obćinah nisu još danas tomu dorasle, da budu u staju dobro upravljati školami. Ljubivši obćine vlast nad pučkimi školami, jedna za drugom počese svoje škole pretvarati u mučilišta, jer nije li to pravo mučilište, hrvatsku djecu silomice učiti u talijanskom jeziku? Negriješ li se ovdje proti načelom umne pedagogije? Mladež treba najprvo pustiti, da se u svom materinskom jeziku razvijje, pak stopram kasnije, može se i tuđe jezike učiti. Reći će ikogod, kad obćinari gospodarje školami, zašto tako bezumno rade? Poglavitli uzrok tomu jest, što se u svakom zastupstvu nadje po koji sarenjak, a ovaj po svojoj misiji nagovori laskavimi rieči svoje sudruge govoreći n. p. Što će nam *stvarunski* jezik u školi, kud će nam djeca moći naući zaslužbe tim jezikom. Seljak naš, čuvši ti rieči,

poklima glavom te kad ga glavari upita, da glasuje oće li da bude škola talijanska, sirača, da nepade u nemilost svoga glavara, učini mu po volji. Mla bračo! zelimo li se jednod otresti tuđinstva, nedopušeajmo, da nam se mladi narastaj odgaja u tuđjem jeziku, da truje um i srec tuđjinskom naobrzbom; nerramimo se govoriti i pisati, gdje nam je od potriebe, našim mlkozručnim hrvatskim jezikom; čitaj svatko rado hrvatske knjige i listove, a navlastito "Našu Slogu"; nagovaraj mogućnije, da se upišu u društvo "Sv. Jeronima" u Zagrebu i u "Bratovščinu hrvatskih ljudi u Istri"; riečju nek bude svatko u svojem rodnom mjestu apostolom hrvaštine, nek nepripuste nikad, da mu se tuđjinac nametava za skrbnika; a kad su izbori za zastupnike, bilo u carevinsko Vijeće, pokrajinski Sabor, ili obćinski Odbor nek brizo nastoji, da on i njegova braća glasuju za takve osobe, koje će znati svojiski braniti hrvatski jezik i interese hrvatskog naroda u Istri i na Otocih. Mla bračo! zelježnom postojanošću i požrtvovanjem nek svaki od nas dokaje našim dušmanom Sarenjakom da nismo ono kako o nas vele *Schiavi* nego pravi Hrvati, te da kao takvi iz svih silah nastojati čemo obtržati pobiedu nad Sarenjactvom. U to ime pomogao nam Bog!

iz voloskoga kotara, dne 10. maria.

Dosada opisali tri redovite škole, kustavsku, lovransku i klanjsku, a sad hoću, da stogod i ostali spomenem.

U Mošćenicah postoji škola već prilično dugo vremena; ali se ipak dogodilo po više puta, da je na kratko vreme ostala zatvorena. Škola je smješćena u prostranoj obćinskoj kući, nekakvom starinskom kastelu. Soba za školu dosta je prostrana i svjetla, ali je u velikom neredu — upravo je takova, kao da neima gospodara. I u istini je tako. U ime obćine nitko se za školu ne brine. Ustojiti doista nekakvo mjesto ili bolje govoreć obćinsko školsko vijeće u Lovranu — ali to vam se slabo brine za mošćeničku školu. I po drugud vam nije s timi obćinimi školskim vijećij bolje. Vječinom samo tu jedinu dužnost izpune, da za koju uru na koncu godine k ispitu dodju, a kroz čitavu godinu nezna se niti da obstoje. Tako vam je sada, i bojim se, da neće biti do skora bolje, pa niti onda, ako se školsko mjesto viece preuredi tako, da mu ne bude baš morao biti predsjednikom obćinski glavari, (kako je to sad kod nas u Istri), pak baš da ni čitati ni pisati nezna. — Kotarskomu školskomu vijeću mjesto, da budu u pomoć, jesu često upravo zapreka: jer mu naloga i zapovjedih neovrse, ili se još suprotive. —

ta kanton se staju dva tormena od razvod, barbanski, i *vahalski*, crkva rakalska, on pol mora k Labinu jest labinsko; a ta drugi pol mora k Barbano jest barbansko. I, ka kol stran bi, Labina ali Barbano, prek teh tormeni na mori ribo lovili, prez dopušćenja jedne ali druge strani, va dne, ali v noći, ona stran zapada prez vsake milosti pono gospodinu marak 5. I tako se ondi obi strani sjodišije, i kontentase, i rekoše, da se i sada tako meju njimi ndrži prez vsake zmutnje. I tako gospodinu kuzi i gospodinu markez i vsa gospodu kadla slušali jesu taj njih razgovor, i da se tu sjedniše, ta list prepisavši, potvrdiše i komunni barbanskomu ga povratise, i vse tako ondi potvrdiše, kako je od starih prišlo. I tu na Brodi na razvedoh teh četiroh ohranjujuć deželanom, da mogu va vrijeme suše napnjeti svojo živine više i niže hraneći skode; a živine mogu vse tako do Broda, kako Raša stoji, pasti, va dne; a v noći imaju poiti ložati u komunni, ki je vnda ohranjjen za deželano. I ta komunni leži zgora Sativane meju barbanskim i zminskim komunnom do gračanski tormeni, tormeni od Brisnice. I tako ondi navestiše jednoj i drugoj strani, da ima pri tom ostat, kako je od starih prišlo, i, ka kol stran bi prek teh tormeni pasli va dne, ali v noći, ona stran zapada komunni pono maraku jednu, maleh

soldini 40, arbadigo marke 3. I ka kol stran bi prestavili ali odstavili rečeni tormeni od razvod i kunfina, ona stran zapada pono marak 300, gospodinu kuzu pazinskomu 100 marak, a toj gospodi 100 marak, a komunni, ki bi mirno užival, 100 marak. I pisaše listi jednoj i drugoj strani jezikom latinskim i hrvackim; a gospoda sobi shranise jezikom nemškim. I tako stvorono bi. I gospodin knoz tu na Brodi preda vsu tu gospodu, i pred temi komunni imenovanimi darova Kočur za vsim njoga pristojanjem i s priliditičkim gospodinu Filipu Maciću, slngs s Kožlaka većim zakonom, kako so udrži u listu, ki mu ondi da pod pečatom visućem. I tako ondi prosii gospodin markez preda vsu gospodu gospodina Filipa Macića, da bi držal dobro sudestvo s komunnom labinskim, i ondi so obuća preda vsu tu gospodu, da oće prizajovoti s njimi život; a gospodin Filip takoje ondi prosii komunni labinskoga, da i oni takoje s njim držo dobro sudestvo. I tako jedna i druga stran obećase, i velike zavezje meju sobu utvrdiše, i biše veseli. I tako vsi ti komunni idoše veselo domov, da se tako smirom na teh razvodoh sjedniše. I gospodin kuz, i gospodin markez i vsa gospoda i deželani, i ti od Labina, i od Buzeta, i Motovana, i Oprtln, i ostaleh komunni itoše v Barbano k večeri.

VII. I bivši v jutro poli maše sedose vsa gospoda na placi, i gospodiu Filip Macići govoraše od strani gospode: župane barbanski pošljite ta list v Rakal, ovo piše gospodin kuz, i gospoda, da jutri pridu na razvod, i s pisma, i starec, ki znaju pravdu i razvod od kunfina meju njimi i komunom pulskom i Motmoranom, i ta drugi list pošlite v Pul, to piše gospodin markez, da pridu vas komunni na razvod i z Motmoranci, i da prnesu pisma, i da pridu starci, ki znaju pravdu i razvod od kunfina, ki su meju vami i Raklani; a vi župna Boboš, i vas komun, pripravite pisma, i starce, ki znaju pravdu i razvod od kunfina meju vami i Pulani z Motmoranom. I tako stvoreno bi.

VIII. I bivši v jutro poli maši, idoše va Rakal na obed; i kada obedvaše vsa ta gospoda, i tako sedose pod ledjenu pred vrati, i tu pridu list od komunni pulskoga, i u njemu prošluno komunni pulski gospodina kneza, i gospodina markeza, da bi do jutri do obeda počekali, i tako da ote prit na loki *) Sberu, i da se vsi ondi njuđu, to jim je pravo na puti od razvod i kunfina meju njimi. I tako stvoreno bi.

IX. I bivši v jutro poli maši, idoše gospodin knez i gospodiu markez, i vsa ta gospoda, i pridose na loki Sberu, i sedose pod velike veri. I tako ondi pridose s Pula gospodin Debonas, gospodin Toma, gospodin Mancoli, gospodin Deboka, gospodin Skaudula, gospodin Jakov, gospodin Kleopazji, gospodin Ivan, i vas komun pulski, i tu pridose z Motmoranom sudac Loli, Zener, Filido, i vas komun motmoranski; z Barbano župna Boboš, i Rumini, i Hrelac; i Mikula Vivot, Valentin, i vas komun; z Rakla župan Crali, i Zlošič, i Mikula, i Križman i vas komun. I tako so ondi vsa ta gospoda i komunni veselo pozdraviše, i tako gospodin knez, i vsa gospoda, ki bili s njim; i deželani, kada obedvaše, odstupise na stran, i velik čas meju sobu srećase. I tako vaspel vsi ti komunni na stran odstupise; a gospodin knez i gospodin markez, i vsa gospoda na drugu stran, i tako velik čas srećase. I gospodin Filip Macići govoraše od strane vsa gospoda komunni pulskom z Motmorancim, i komunni rakalskomu da pokažu vsako stranu svoje pravice, kako vam je pisano ta drugi dan, i pisma i starce, ki znaju pravdu i razvod od kunfina i tormeni meju njimi.

(Dalje drugi put).

Djeca polaze školu dosta redovito, ako se promišli s koje daljine i kako-vimi putevi jim se je verati do škole. Veprinae, stara i dosta imućna ob-čina odavna se je pobrinula, da dobije učitelja. U novije doba podigla je i liepu školsku kuću, te ju uvijek u naj-lijepšem redu i čuva. Steta što ni pol-ovica sposobnijaka u školu neohdi. A i oni, koji ju polaze nećine to redovito, nego dosta nemarno, osobito zimi. Reč bi, da nisu ti gorani još prave koristi od škole upoznali, dočim su poljanci za školu upravo zauzeti, te je zato i poljanska škola upravo prenapunjena djecom.

iz Kopra.

Evo još dvie tri za dopunak ono-mu, o čem vam predzadnji put pisah. Mjeseca siećnja t. g. obogatila je ovdješnja gradska bolnica za 400 for. Dali su jih „mnogi građani“. Sto jih je na to polaklo, vidi se iz samoga nazova, kojim tu glavnicu nazvalo; a taj glasi: „Glavnica deveti siećanj tisuće osamsto sedamdeset i osam“. Citatelj ču se još siećati, da je devetoga siećnja Viktor Emanuel izdahnuo.

Poslje predzadnji put spomenute mise čitane dne 17. siećnja — dan po-greba Viktora Emanuela — kod ču. oo. kapucinah, isto je nemalo građanah iz crkve pred kuću Stovanoga g. urednika lista „Provincia“ te ga su opetovanim živio pozdravilo. — Imalo mu je to biti nagrada za to, što mu je list dan prije radi svojega zalostnoga ruha zapljenjen bio. — Na počasti, koju su tim građjani uredniku htjeli učiniti uredništvo se naprosto zahvaljuje.

Tako su naši Koprani ovdje po-kazali svoju zalost nad smrću Viktora Emanuela, al to jim nebi dosta. Oni su ju htjeli pokazati u samoj matici, u Rimu.

Za skrinju kralja postenjaka da su poslali u Rim vienne. Ali jim je u mrz pao na obraz. Talijani odbili su taj viane, nisu ga htjeli. Neće oni takovih izlajchah u svojem kolu. Kako sada Austriju izdavaju, tako bi mogli kasnije Italiju. Znađu u Italiji, da je u Istri velika većina stanovnikah grana onoga naroda, s kojim se može prijateljski živiti, al koj nije Talijan.

Našim Talijancem nije to nimalo pravo, a nit nemože biti. S nami jim se neće živiti a ni u Italiji jih neće! Kuda da se djenu? Najbolje bi da srednji put odaberu, pak da u more poskaču.

Iz zapadno Istre.

Svakuda se ljudi spomenu da pute naćinjaju, ali nikoga čuti nije da bi se načinio put prieko Lima, koji je toli potrebit ne samo Selu Rovinjskom i nekoj gospodi Rovinjskoj, nego polovici Istre. Preko Lima gređu ljudi tj. iz Buzetskoga, Motovunskoga i Porečkoga kotara da prekrate za u Rovinj, dapače radi osobito najviše Sbandajeem, Baden-ljanom i Satlovrečanom, jer oni skoro svaki onud u Rovinj pešice (na noge) gređu. Mislim da nebi ni vrlo skup bio taj put, zašto jedini bi mogli nači-niti jednu stran, a drugi drugu pripo-moću provincialne kase, samo da bi se tko napred dao. Jeli bi vriedno to učiniti nije potrebno niti da izkazem, nego da uznem na izgled dan od svih gori napomenutih mjestah ljudi kad na noge u Rovinj idu prieko Lima, jer onud im je mnogo kraće. Ali bilo bi još bolje da je štacija u Selu Rovinjs-komnu na mjesto da je u Sošičih pol ure daleko Sela, kako je bila već iz početka odlučena, radi česa se Seljani više putah brinuli ali sve zaludo, jer kamo pišu, jim ni odgovora nedaju.

NJEGOVA G. K. VISOST NADVOJVODA, Franjo Dragutin Josip,

otac našega svjetloga cesara i kralja, umro je u Beču 8 ovoga mjeseca poslje kratke bolesti. Pokojnik je bio sin ce-sara Franje I i druge mu žene Marije Tereze Karoline. Rodio se 7. decembra 1802. Godine 1848 dne 2 decembra, kad je Ferdinand cesarstvo pustio, imala je na pokojnoga preči kruna. Ali on se je odrekao u korist svoga prvorođenca Franje Josipa. Bio je oženjen od 24. novembra 1824 sa nadvojvodkinjom So-fijom, kćeri Makse I. kralja bavarskoga.

Pogled po svijetu.

U Trstu 15. ožujka 1878.

U Beču su se sastale Delegacije, Tu je Andrassy već po stoti put govorio o svojoj politici naprama Izloku, dakako, tako jasno i krasno, da ga nije ni ovaj put nitko razumio izvan dele-gatah, a name ugarskih, koji da su već u svojem odboru odlučili, dozvoliti mu zajam od 60 milijunah forinti, što jih išće od države za svoje državničke namjene. Ali te namjene moraju da jesu veoma čudne naravi, jer da na vojsku ni nemisli, a u Bosnu i Ereegovinu da neće. Il je ta Andrassyeva politika ven-ma mudra, il pak veoma luda, što će se svakako do skora vidjeti. Bilo kako mu drago, nemožemo ipak zamućati, da ju nekoje stranske novine drže i zovu djetinskom politikom.

Naše carevinsko vice nadaljuje svoje promaćunske razprave, ali tako mrtvo i mljohovo, da se sad u Austriji o svem više govori, nego li o carevinskom vieću i njegovu radu. Našem carevinskomu vieću nešto fali, a što mu fali jest ugled; pa evo ga gdje nemože da razvije prave i za državu spasonosne djelatnosti, kao što to biva u inih državah. Naše carevinsko vicee dobro zna, ako i zastupa po zakonu, da nezastupa po čudi svih austrijskih državljanah, pa oduđ njegova negib-kost i mrtvilo. Jer da pitamo, u čem je u toliko godinah unapredilo državu? U ničem. A gdje toga neima, govorilo se i bućilo još više, tu se utlorila i udarila svoj stari crna smrt. Zato il se kod nas moraju stvari što brže promieniti, il će još i na gore nagnuti.

Mir se med Ruskom i Turskom podpiso dne 3. tek. u Sv. Sjejanu kraj Carigrada. I tako se eto svršio taj strašni i preznameniti rat, koj će imati neizmjernih posljedica, makar se još toliko napinjali nekoji kratkovideci i propali sebičnjaci, da ojalove krv, što se je tu proliła. Nije samo to, što sad ina slavenstvo jednoga neprijatelja manje, nego i to, što ima jednog brata više. Istina, bio je brat i prije, ali dokle mu nisu braća Rusi razvezali rukula i no-gur, nije mogao pomoći ni sebi ni drugomu. Kakav je pak mir, što su ga Ruska i Turska sklopile medju sobom, to se još ni sad pravo nezna. Na pita-nje engleskoga ministra, neka mu se naznae samo dvie točke toga mira. Gorčakov da je odgovorio, da se to nemože, jer da ni Rusali ni Engleska nemogu same odlučiti, što se ima kod tog posla držati za „europskog pitanje“: to da će odlučiti kongres.

I tako se sad sve države spremaju na kongres iliti državnički sastanak, što se ima sastati u Berlinu posljednjih dana tekućega mjeseca. Predsjednikom da će mu biti Bismark. Po govoru ne-koljih novinah, ima državalj, koje bi htjele ni više ni manje, nego da Rusija

odje na kongres kao pred svoj visoki sud, pa dade stog račun svoga poslo-vanja, kao da je njihovu krv prolivala i njihove novce trošila. Ali Rusija će doći na kongres ovenčana viencem slave i pobjede; a Gorčakov je već sad izjavio, da na kongresu neće biti ni prepiranja ni glosovanja, poput tako zvanih par-lamentah. Tim već unapred znađu oni, koji su se od kongresa Bog zna čemu nadali, što jih čeka. Al se ipak nemo-jo varati. Iz ovoga se kongresa može svasta poroditi, pa i europski rat, ako nebudu ljudi imali više razbora u glavi nego strasti u srdcu. Ruska i Engleska nisu se još ni sad izravnale glede svoga položaja blizu Carigrada, a o tom kao da visi ne samo uspjeh, nego i srešan po-četak kongresa. Rusija ho da je izjavila, da se ona neće upustiti u nikakvu raz-pravu na kongresu sve dotle, dokle god Engleska nemakne svojega ratnoga brodovlja iz Mramornuga Mora.

Zato da se Rusi već sad utvrđuju, gdjejed mogu u onih stranah blizu Carigrada, gdje bi se jednom mogle sastati njihove i engleske čete. Sironasi Tureci nemogu nikako do pokoja, jer jih sad tu i lano napastuju grčki ustaši, kojih da je puna Kreta, Tesalija i Epir. U Bosnu i Ereegovinu da šalje Turska 50 hiljadah ljudi, koji da je imadu braniti ne samo proti domaćim ustasam, nego i proti svakoj izvanjskoj sili. Te su dvie pokrajine baš nesretne: one su počele prve krv točiti, pa kao da će posljednje i svršiti. U Rimu se razpustilo staro ministarstvo, pak se sad miče, da sastave novo.

Franina i Jurina.

Fr. Kako si ono ho-dil ovi dni Jure?
Ju. Bil sam tamo do Fužine, i nohere sve od onega dne-va me nekako srhi probnjaju.
Fr. Najbrže da si se tamo nazlempal vina, pak to je scam pavadat.
Ju. Ča ću ti lagat. Neč sum pil črlijeno nako vino, a kiano kako svi hudići; pak me je valje počelo zlaifat, kako mi na deset vint ubušicuju sapinju.
Fr. Po čem si platil?
Ju. Po četrdeset soldini.
Fr. Još ni drago, za krepost, ku ima va sobe!

**
Ju. Bože moj, Frano zač su onoliko more v Reke zauili i onoliki ključ u mora protegnuli?
Fr. Dobro su nabegi misleli, leh jim se ni posročilo.
Ju. Ča su valja misleli, da će se silna trgo-vina odpret, kada budu imeli velik porat?
Fr. Ja, Majeri su to misleli, ma Rečani su drugo spokulali.
Ju. Ča?
Fr. Nisu otali, da jim more bude do kraja, pak su ono zasnjali.
Ju. To ja to ač drugo neznam, zaš bi se onoliki milijuni bili ča hitili.

**
Fr. Još neč, Jure!
Ju. Ča?
Fr. Bil sam pul kumpara Matica, upravo je stal zadnji „Slogu“, pak se jo jako jako čudil.
Ju. Zač?
Fr. Zaš da nevalja on punat od Volosćenki. On delova vavek pul gospode, pak da svi govore s njim po našu.
Ju. Eš dragi ti, namor će bit jedan dva, ki s kmatom hrvatski govore, ma med so-bom ja mislim, da jih nisam nigdar čul po našu.
Fr. Ma daj se nglavit; znaš ča Matic još pveda?
Ju. Ča?
Fr. Da je neki dan šal kasno od dela po Voloskem, pak da je silno poperanje bilo va Kažino, zač da su imeli nekaku veso-licu i tanae.
Ju. To su valja kantali: „Te go do to tanto volte“, al „So mi parlo“.
Fr. Aj nisu, leh pravo onu veselu našu po-povku: „Naprej zastava slave!“

Ju. Bože moj, ki bi to bil rekali! Mane jo drago, da naš punat nevalja.
Fr. Ma je pravo i mane. Ter je pakunla pravda od Lisine, pak ni treba već punti iskat.

ŠTO IMAS RADITI SVAROGA MJSECA u vinogradu, u vrtu i u voćnjaku.

MJSECA OŽUJKA.

Prije svega ti brate imam reći, da sva one poslove, koje sam ti u mjesecu veljači upisao, a dosad ih još nisi dovršio, treba da ih odmah dovršiš.

Za vinogradara. Režitba jeste kod ma-njih naprednih vinogradara dovršena. Bože daj, da pravo rekoli! Svakako do konca ožujka gle-daj, da vinogradi budu na koljeni i povezani, pa ako ti suho vrijeme dopusti, onda i okopaj vinograd.

Pošto su kod nas u Dalmaeiji i Istriji nastali pramaljetni dani, to se uhrvam, da su naši marljivi vinogradari jur svoje vinograde prvi put okopali. —

Prigodom režitbe izbiraj zdrave i gustog oka mladice za pravljenje ključeca (korenjaka). Gledaj, ako je ikako mogućee, da na ključeca bude do 1 palca (3 c. m.) starog drveta (tako zvana kopicca) s razloga, što iz ovakvog drveta poljena još prve godine žilo, koja podaje trau trajni život; suprot se rozgva odreže tik oka što u zemlju dođe.

Isti imaju dugi bit 18 palcah iliti 1¹/₂ stope (48 c. m.), na 8 do 9 očila. Ključeci sa 3, 4 oka jesu takodjer dobri, nu dužji svakako su bolji. Povaljivanjem trsa se najprije vinograd pomladi i zatim grebeničanjem (položnicam), a to se može samo onda raditi, kad je zdravo trše. — Gladat ču, da ti drugi put napisam vizu toga o *poralivanju trsa* i o *položnicam*.

Za voćnaru. Nastavi čišćenje voćkah od muhovine (muha) od gusenica, crvi i od dru-gih životinja. Najljepša doba za spajanje i čišćenje voćkah; pa da se nova rastila zamieću. Krajno je vrijeme, da se voćke obrežu. Preporučam ti brate, da bolestne voćke liečiš, a osobito one, kod kojih se jedna strana suši. — Sij voćno sjeme i posadi pečke trešnjeve, hre-skove, sljivove, pa orasi i kostanji; suprot starije divljake presaduju. Voćke gnoji i okopaj. *Za vrtljara*. Nastavlja priredjivati gre-dice (lice) u vrtu; sij i sodi persin, črvonu blitvu, mrkvu, salatu, spinac itd. Jagode ras-sadjuj; posadi zani krumpir. —

Ovom prigodom ti brate odpošiljam ohe-ćani uzgoj vrtljarskoga povrtlja.

I. Salata. — Salata zahtjeva gnojnu zemlju i dobro obradjen. Je li se sijo na riedo, tada se ne razsadjuje; nu je li gusto posijana, onda se razsadjivati ima i to na gredicu, koja je 4 stope (1. m. 26 c. m.) široka treba 5 redova salate razsaditi; biljka od bi-ljko ima bit otaljena 8 palca (21 c. m.).

Kako smo ju jur posadili po gori recenom napitku, tada se ima više put zaljevati; to zaljevanje opetuje se sve dotle, dok se biljka napije.

Čim se jo primula, onda se gredica pro-paka s razloga, što ne samo korov uništavamo, već i zraku dajemo lakši pristup u zemljište.

II. Persin. — Za cijelo nitko bolje ne zna, nego li naša vriedne gospodavice, koju važnost persin ima pri kubađu; s toga sam nakano vizu toga o persinu našim vriednim gospodavicam pričati.

Persina ima dvie glavne vrsti, kanoti: slabasti i korenasti.

Oraj prvi upotrebljavaju našo gospodavice ponajviše njegovo liše u svakovrstna jela, dočim se od drugog t. j. koreniastog jedino njegov koren upotrebljava.

Budući njegovo sjemeje vrlo teško klija, zato ču od koristi biti, ako se rano u pramaljetnu posije, dakako uz to i dobro zalieva.

Persin zahtjeva zemlju pjeskovitu, zatim dobro i duboko obradjen.

Pod konac mi je spomenuti, da se češće persin ima plieviti, pošto ga korov rado uduši i tako zakržljari — a pri velikoj suši katkad ga i zalievaj.

III. Celer. — Našo ga vriedne gospodavice isto tako upotrebljavaju kao što i persin.

Takodjer se o im rano u pramaljetnu sijaj, jerho mu je sjeme vrlo trdo.

Čim je malo ponarastao, onda se ina razsaditi na gusto i to na tople mjesto, pa se stopram kasnije za neko vrijeme ide saditi na greda. Ovo se ponajviše čini zato, što isti još dokle je malen zahtjeva veliku vlagu, te je tako mogućnije zalievati na manjem mjestu, nego kad je odmah po gredica posadjen.

Ovo je koristno za one predjele naše milo Hrvatsko domovine, gdje isti ne obiluju toliko sa vodom.

Poslije nekoliko tjedana, treba ga razsaditi na gredice i to 4¹/₂ stope (1 m. 42 c. m.) široko u 5 redovah po 10—12 palcah (26 c. m. do 32 c. m.) biljka od biljke.

